

Kabdebó Tamás

Határ Győző és Piroska emlékére

Szerettem őket, hiányukat mindennap érzem. 1983, azaz Írországba átköltözésem óta hetente telefonáltam nekik, aztán, ahogy Piroska elnehezedett, már csak Győzőnek. Azelőtt, amikor Manchesterben éltem, Győző hívott ilyen gyakorisággal. Londoni látogatásaimba belevettem őket – Piroska remekül főzött, Győző társasága mulatságos volt és fölért egy tanórával. Laktam is náluk kétszer, az emeleten, könyvek, falirák, barokk képek, plüss szőnyegek között. Reggelire, uzsonnára Győző a gaggiá-ban főzött kávé, vacsorakor felejthetetlen volt Piroska bread-and-butte pudingja. Győző sörözött és Piroskával boroztam, a piros bort szerette. Egyszer öccse és ott volt, mezőgazdász Algyő-Szegedről – odaválósí volt Piroska családja –, csodálatos diópálinkát hozott, kicsit, hárman becsíptünk. Győző nem. Minden földi dologban mértékletes volt, mint egy patikus, kivéve az írást. Írógépének kopogása, majd számítógépének villamos zöreje egy olyan elme frissen kovácsolt patkóit szögezte papírra, melyhez fogható immáron nincs. Lám, már az őt eddig csak ímmel-ámmal tudomásul vevő korifeusok azt mondták tegnap a tv-ben: „Valószínűleg közülünk ő tudott legjobban magyarul, holott kint élt.” Nem valószínűleg: biztosan. Az aktív szókinccs, mondjuk a Golgheloghi című drámájában – ezer oldalas főművében, meghalad minden magyar irodalmi művet. Ő viszont elsősorban filozófusnak tartotta magát – főleg aforizma tárháza alapján -, melyet én nem fogadtam el. Hisz nem épített rendszereket, mint Kant, Schopenhauer vagy Ayer.

Művei nem könnyen olvashatóak, mert úgy írt, ahogy Leonardo festett: a kép minden részletét látjuk és a részletek részleteit is. Ezért nem lehetett a Hátsó Eurázia című fantasztikus nagyregénye az orwell-i 1984 vetélytársa. Holott vannak könnyed, igazgyöngyszerű könyvei is, mint a

Pepito és Pepita (Krúdy sem szégyellhetné) és csengő-bongó-érces-borongó-tréfás-mérges versékszerekkel megtömtött verseskötetei – tíz ilyen számlálók a polcomon. Csaknem minden könyve megvan – a java színarany borítóval -, csaknem minden könyvem megvolt neki. Tízszer írtam műveiről kritikát, ő ötször az enyémeiről. Az angol nyelvű könyveimet is becsületesen elolvasta és olykor azért is felhívott, hogy megbizonyosodjék egy gondolatmenet helyes értelmezésében. Nem hibázott. Angolul is tudott úgy, mint egy angoltanár, de ritkán csillogtatta ezt a tudását. Legutoljára november 17-én, az angol királyfi estélyén, amikor tíz varázslatos perc során elmondta gondolatait a forradalomról. (Aztán meghalt Piroska és utána ment ő is.)

1986-ban voltak nálunk egy hétig Írthonban. Piroska az ír kelengyéket nézegette – azt hiszem nagymama szemmel – (lánya az első házasságából való volt). Győző a kastélyok romját, a templomok grottáit. Egy ízben majdnem bezártak bennünket a Christ Church katedrális pincéjébe. Jó étvággal ettek, ittak, Győző a kacsapástétomot preferálta, Piroska a sült kacsát. Győző egy kis házi szereplést is vállalt, itteni sorstársaimból álló kisközönség előtt elmondva tíz versét.

„Győző, hagyd, hogy a Tamás is mondjon egyet a sajátjaiból”, mondá a királynői természetű, hamvas arcú Piroska. „Hagyom”, így ő, „de ezzel talán megvárjuk, hogy ő jöjjön el hozzánk.” Farkasfogakkal mosolygott.

Erre így nem került sor. Kaptam viszont két születésnapi köszöntést versben tőle, valamint egy vigasztaló verset a fiamnak, amikor eltörte mindkét karját. Győző figyelmes volt, szorgalmas, hallatlanul szigorú munkamorállal. Panaszkodott, ha talmi dolgok miatt nem dolgozhatta le napi hét órás munkaadagját. Vendégeket délután fogadott, a napi séta, bevásárlás is akkorra került. Ahogy Piroska egyre jobban elnehezedett – főleg az utolsó öt évben – úgy szaporodtak meg Győző bevásárló útjai, majd vacsorakészítéseinek bajlódásai. Ebédet a szociális szolgálat hozott neki, főtt ételt, estére felvágottakat evett, sajtot, néha felmelegített egy konzervet.

Győző nagyon tisztességes, humánus ember volt, aki ateizmusát édesapjától örökölte. Könyvtárának egy szeglete apjáról maradt rá, csupa olyan mű, ami Isten nemlétét bizonygatta. Összehoztam őt Klein György professzorral (aki magas volt, gótikus, Győző dór oszlop tömörségével szemben), az emberi sejtek természetének nagy tudórával. Kettejük faggatásából született három éve a HIT elnevezésű interjú, melyet a mester halálával egy időben szüntettet meg a magyar pénztelenség.

Együtt töltött időnk legtartalmasabbjai közé tartoznak azok a napok – 3x3 a hetvenes években -, amikor Győzővel a Mikes konferenciákra autóztunk. Az átkelés Európába, majd vissza Angliába, 2x sokórás beszélgetést juttatott nekünk, melynek során numero primo: belakmározunk

a svédasztalnál, numero secundo: ő mesélte, mesélte az életét. Innen van, hogy amikor Kabdebó Lóri kihozta a Győzővel készített interjúkötetet, a legjobb sztorikat már ismertem.

A legszomorúbb ez volt: a háború során beleszeretett egy lányba, a kapcsolat kölcsönös szerelemmé bimbózott, a lány terhes lett. Aztán eltalálta egy bomba. Amikor ezt Győző elmesélte, könnybe lábadt a szeme. Ezen túl már csak a könyveket tekintette gyermekeinek, ám halálosan szerette feleségét, Piroskát.

Komoly(kodó) köszöntés – egy régi (kritikus) barátnak

Vasy Géza 65. évére

Azt hiszem, nem könnyű helyzet, amibe én is, más kor- és pályatársammal kerültem. Arról van szó, hogy kritikusomról, „pályám” elemzőjéről kell valamiféle laudációt fogalmaznom. Kell – ez sem helyes kifejezés. Hiszen számtalan okom, belső késztetésem lehet, hogy Vasy Gézával kapcsola-

latban lerójam tartozásom. Most, hogy ő is 65-dikbe lép, ideje egy kis számvetést készíteni barátságunkról, szakmai kapcsolatunkról, mindarról az önzetlen és magas minőségi szinten elvégzett vállalásról, munkáról, amelyet az elmúlt évtizedekben végeztem.

De mielőtt erre rátérnék, hadd idézzem fel a „hőskort”, a Fiala Írók Körének hetvenes-nyolcvanas évekbeli „aktivitását”, a híres-hírhedt olvasótábori mozgalom nyári táborait... Amelynek szinte mindannyian részesei voltunk, az ország különböző pontjain. Amire hirtelen emlékszem: Zalaegerszeg, Bakonybél, Tata és nem utolsósorban – Balmazújváros, ahol Gézát jobban megismertem. S talán barátságunk is innen veszi kezdetét. A csapat tagjai: Serfőző Simon, Horpácsi Sándor, Vasy Géza, Nagy Gáspár és a „helyi költő”, újságíró Szalai Csaba. Sok vidám élmény felidézése mellett azért szomorú ez a névsorolás, mert Horpácsi Sándor és Nagy Gáspár már nincs köztünk... Nos,

a vidámság oka a gyerekekkel való bajlódásunk számos „pedagógiai” fiaszkója, az ismerkedés a Hortobágy világával, az igazi pusztával, s az is, ki hogyan viselte az otthontól való távollét viszontagságait. (Én könnyen, hisz akkor épp két házasság között evickéltem, remek miskolci albérletben és a Napjaink prózai rovatvezetőjeként, kezdő prózaíróként szocióriportokat gyártva az iparváros bizarr jelenségeiről.) Ekkor már Géza is házas volt, s ahogy emlékszem, hosszú telefonbeszélgetésekkel oldotta meg a kapcsolattartást. (Nem úgy, mint Serfőzőék, hiszen Edit, Simon felesége nem érte be távbeszéléssel, hamarosan meglátogatta, s napokig boldogította elbitangolt férjét.) Mackós, kissé aggodalmaskodó természete mellett rendelkezett azzal a bölcsességgel is, ami akkor belőlem biztosan hiányzott. S ekképp visszatartott néhány örültségtől – úgy rémlik, nem csak engem -, amire ott, a balmazújvárosi éjszakai életben, a hódály nagy művelődési ház bájában iddogálva hajlandóságot mutattunk.

Ettől kezdve Vasy Géza természetes hozzátartozója lett együttlétünknek, irodalmi esteknek, baráti találkozóknak – amelyek egy ideig Kiss Bencééknél zajlottak -, s azt hiszem, észre sem vettük: ez a mackós, kedélyes figura közben, csendben a kortárs irodalom egyik legjobb szakértőjévé vált. Gyakran hallgatott, vagy keveset szólt, ha a társasági élet hangulata magasra csapott (némi borozgatás közben), s szerintem - lehet, hogy ez túlzás – akkor is „anyagot gyűjtött”. S aztán sorjázni kezdtek a kötetek: a Sántha Ferenc kismonográfia (1975) után társszerzője a Fiala magyar költők (1980) című kötetnek, amelyet én is sokat használtam kézikönyvként, főként szerkesztő koromban. S a csendes, szorgalmas, kitartó munkálkodás elérte célját: kritikák, tanulmányok, portrék kerültek ki tolla alól, s az írói-költői kör, amit vizsgálata tárgyául választott: magáért beszél. Nagy László, Kormos István, Csoóri Sándor, Juhász Ferenc, Illyés Gyula és a Kilencek – nos, ma szinte istenkísértés (vagy provokáció) rólunk (róluk) komolyan szólani. Vasy Gézát mindez nem zavarta: irodalmunk népi-közéleti vonulatának egyik legjobb ismerője. Legutóbbi kötete, a „Hol zsarnokság van” azt hiszem, fontos dokumentuma annak, miféle talajból sarjadtak ki azok a remekművek, amelyekről csak fanyalogva tudnak szólni bizonyos „kánonképző”, tudós elmék. Most, hogy Nagy Gáspár is eltávozott, a Júdásfa és maszkabál című tanulmány minden sorának megnó a súlya. S igazsága van tudós barátunknak: nem lehetünk a „homály követői”, s hogy út – visszafelé és előre – merre visz, figyelniük kell szavaira.

Mit is kívánhatnánk születésnapja alkalmából? Vigyázzon magára, szükség van rá. S várjuk újabb köteteit, írásait! Robosztus munkabírása a legjobb gyógyír az idő romboló hatalma ellen.

P. I.